

Viileä ammattilainen kohtaa estyneen sekä kuumaksi käyvän kotoutujan

TIETO JA TUNTEET KOTOUTTAMISTYÖN OPASVIDEOISSA

Jaana Vuori

Analysoin artikkelissa videomateriaaleja, jotka on tuotettu ammattilaisten tueksi kotouttamistyöhön. Videot ovat näyteltyjä, ja niissä esitetään tilanteita, joissa valtaväestöön kuuluva sosiaali- ja terveysalan työntekijä ottaa esille erilaisia seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä kohdatessaan maahanmuuttajataustaisen mies- ja naisasiakkaan. Kerrontaa vie eteenpäin kertojan ääni, joka jakaa tietoa ja antaa ammattilaiselle neuvoja. Henkilöhahmojen ja kertojan äänen lisäksi keskeisessä roolissa ovat myös erilaiset tekstit, joita kuvassa näytetään. Kulttuurintutkimuksellisessa, representaatioiden analyysiin pohjaavassa analyysissä kysyn, miten videoissa esitetään ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa tietoa ja tietoon liittyviä tunteita. Videot rakentuvat suomalaisen yhteiskunnan ja globaalin ihmisoikeusdiskurssin tietoa kantavan, tunteiltaan viileän ammattilaisen näkökulmasta. Asiakkaiden kantama kulttuurinen tieto ruumiillistuu tunteiltaan estyneeseen naisasiakkaaseen ja kuumaan miesasiakkaaseen. Videoiden kulttuurista esitystä voi pitää toiseuttavana ja rodullistavana.

AVAINSANAT: KOTOUTTAMINEN, RODULLISTAMINEN, SEKSUAALISUUS, VALISTUS

Analysoin tässä artikkelissa Väestöliiton tuottamaa *Seksuaalioikeudet puheeksi kotouttavassa työssä* -nimistä viiden videon sarjaa. Ne on tehty suomalaisen yhteiskunnan ammattilaisille tueksi työssä, jota he tekevät Suomeen muuttaneiden ohjaamisessa yhteiskunnan käytäntöihin eli kotouttamisessa. Videot käsittelevät seksuaalisuuteen liittyviä teemoja ja erityisesti ”haastaviksi” nimettyjä tilanteita. Videoita pohjustetaan Väestöliiton verkkosivuilla seuraavasti:

Seksuaalikasvatuksessa oleellista on ohjaajan neutraali asenne kuulijoiden elämäntavan sekä seksuaalisuutta ja ihmissuhteita koskevan arvo-

maailman suhteen. Opettaja tai ohjaaja ei saa painostaa keskustelijoita omaksumaan jotakin tiettyä arvomaailmaa tai käsitystä seksuaalisuudesta. Neutraalius ei tarkoita arvokeskustelun välttämistä vaan erilaisten arvovalintojen kunnioittamista. On tärkeää pystyä viestittämään, että ei arvostele kenenkään seksuaalisuutta tai yksityiselämän valintoja. Poikkeuksena tästä ovat seksuaalinen kaltoinkohtelu, hyväksikäyttö ja väkivalta. (Materiaaleja ammattilaisille epm.)

Kotouttamisen konteksti vetää kuitenkin ammattilaisten työtä tasaveroisen keskustelun sijasta pi-

kemmin yksisuuntaisen valistuksen suuntaan. Kotouttamistyön taustalla vaikuttava ajatus on, että muuttajan toimimista yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä helpottaa se, että hän tuntee yhteiskunnan – lähtökohtaisesti siis suomalaisen yhteiskunnan – ”seksuaalisuuteen ja sukupuolirooleihin liittyviä normeja ja tapoja”, kuten verkkosivuilla sanotaan (Materiaaleja ammattilaisille epm.).

Kysyn, miten kotouttamistyön valistuksellisissa videoissa esitetään ammattilaisten ja heidän asiakkaidensa tietoa ja tietoon liittyviä tunteita. Analyysini pohjalta näytän, miten seksuaalisuutta koskevista käsityksistä rakentuu esitys, jossa tiedon tuottajiksi asettuvat tunteiltaan neutraalit ammattilaiset ja vastaanottajiksi tunteikkaat muuttajat. Vaikka videot ovat näyteltäviä eikä niissä esitetä henkilöhahmoja rodullistettuina suoralla tavalla esimerkiksi alleviivaamalla eri toimijoiden ruumiillisia ominaisuuksia tai ulkoasua, väitän että niissä tapahtuu kuitenkin rodullistamista liittämällä eri toimijoihin erilaisia affektiivisia eli tunteikkaasti sävyttyneitä toimintatapoja.

Tutkimukseni osallistuu keskusteluihin siitä, miten kotouttamistyössä ja siihen liittyvissä teksteissä ja kuvissa tuotetaan suomalaisesta yhteiskunnasta nationalistisesti ja rasistisesti virittyneitä ymmärrystä, jossa ei huomioida maahanmuuttajien omaa näkökulmaa (Kurki 2018; Bodström 2020; Masoud 2023). Olen analysoinut kotouttamiseen liittyvää valistusta sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta 15 vuotta sitten (Vuori 2007 ja 2009), ja on aika katsoa, miten sukupuolta ja seksuaalisuutta koskevat materiaalit antavat sijaa maahanmuuttajanaisten ja -miesten näkökulmille nykyvalistuksessa.

RASISMI JA TOISEUTTAMINEN KIETOUTUVAT SUKUPUOLEEN JA SEKSUAALISUUTEEN

Rodullistamisen ja rasismin käsitteiden (Rastas 2005; Keskinen, Mkwesha & Seikkula 2021) ottaminen analyysin avuksi ei ole itsestään selvää, vaikka onkin analysoitu jonkin verran sitä, miten maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa ilmiönä rodullistetaan ja miten ilmausta maahanmuuttaja käytetään kiertoilmaisuna rodullistavassa kategorisoinnissa (esim. Keskinen & Seikkula 2021). Rotua, rodullista-

mista tai rasismia ei tarkastelemisiani videoissa oteta puheeksi; sen sijaan niissä käsitellään paljon kulttuurieroja. Videoiden toteuttama rodullistaminen on julkilausumatonta, tarkoittamatonta ja piiloista – ja siksi ehkä erityisen vaikuttavaa. Videoita voisi myös analysoida yleisemmin ”meidän” ja ”muiden” tai ”Toisten” erotteluna (Mohanty 1988; Hall 1999, 77–222; Löytty 2005), kuten itse olen aiemmin tehnyt (Vuori 2007 ja 2009).

Rodun sijaan nykyisin puhutaan usein *etnisyydestä*, kun halutaan tehdä eroa olemuksellistavaan rotuymmärrykseen (Brubaker 2013; Huttunen 2005). Etnisyyteen, kulttuurieroihin ja rodullistamiseen perustuvia eriarvoistavia erontekoja on kuitenkin vaikeaa tai mahdotonta erottaa toisistaan (Rastas 2005, 76–78; Keskinen, Mkwesha & Seikkula 2021, 55). Pidän etnisyyden käsitettä perusteltuna erityisesti silloin, kun ihmiset itse tekevät eroja itsensä ja muiden välille kulttuuria painottaen – vetoamalla kielellisiin, uskonnollisiin, maailmankatsomuksellisiin, esteettisiin ja arkisiin tapoihin liittyviin eroihin. Etnisen taustan huomioiminen ei siis välttämättä ole toiseuttavaa tai rodullistavaa, kun taas toiseuttaminen tai rodullistaminen aina vääjäämättä ovat valtapositiosta tehtyjä erotteluita, joissa ihmisryhmien välille rakentuu hierarkioita.

Videoissa puhutaan toistuvasti asiakkaiden yhteisöistä, kulttuureista, perinteistä ja maantieteellisistä alueista, joilta he ovat lähtöisin, sekä arvoista ja asenteista, joita heillä ja heidän yhteisöillään on – samalla kun huolellisesti varotaan esittämästä asiakkaita jonkin *tietyn* etnisen ryhmän tai vaikkapa uskonnon edustajina. Ammattilaisen kuvauksessa puolestaan korostuvat hänen yksilölliset näkemyksensä sekä hänen tietonsa, joka pohjaa ennen kaikkea globaaliin ihmisoikeuksien kehukseen ja suomalaiseen lainsäädäntöön. Näin ollen hänet esitetään pikemminkin ei-etnisenä kuin suomalaisen etnisyyden edustajana.

Rodullistamisen ja valkoisuuden käsitteet tuntuvat toiseuttamista täsmällisemmin mahdollistavan analyysin, jossa erot muiden ja meidän välillä paikantuvat ruumiillistuneeseen toimintaan, vuorovaikutukseen, eleisiin sekä tunteisiin tai affekteihin. Valkoisuutta tuotetaan, kun muita ihmisiä rodullistetaan ei-valkoisiksi – kyse on siis suhteen tekemisestä ryhmien välillä niin, että valkoisuus säilyy julki-

lausumattomana mittapuuna. (Keskinen, Mkwesha & Seikkula 2021, 51–62). Gloria Wekker (2016) puhuu valkoisesta viattomuudesta, joka mahdollistaa sen, ettei hallitsevassa asemassa oleva tunnista rodullistamiseen liittyvää valtapositiota, mikä saa hänet näkemään itsensä eettisenä ja kunniallisena toimijana.

Videoissa käsitellään seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä ja siten väistämättä myös sukupuolta. Sukupuolentutkimuksessa on intersektionaalisuuden käsitteen avulla painotettu sitä, että erilaiset sosiaaliset erot risteävät keskenään eikä niitä ole hedelmällistä analysoida irrallaan toisistaan. (Lutz ym. 2011.) Tässä artikkelissa analysoimani videoiden henkilöahamojen tunteet ovatkin paitsi kulttuuristettuja ja rodullistettuja myös kiinnitettyjä nais- ja miesruumiisiin.

Kuten jatkossa osoitan, keskeinen teema videoissa on seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus. Se toistuu puheenaiheena, johon ammattilainen ja asiakkaat reagoivat tunteiden ruumiillisilla ilmauksilla. Jasbir Puar (2007) on analysoinut homonationalismin käsitteen avulla tapaa, jolla ”lännen” paremmuutta suhteessa ”muihin kulttuureihin” rakennetaan sillä, että ”lännessä” suhtaudutaan salivasti ja yksilön vapautta korostaen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin, samalla kun ”toiset” nähdään ahdasmielisinä ja takapajuisina. Samalla käännetään katse pois siitä väkivallasta ja toiseuttamisesta, joka omassa yhteiskunnassa vähemmistöihin kohdistuu.

Vastaavaa arvottavan eron rakentamista suhteessa sukupuolten tasa-arvoon on kutsuttu femonationalismiksi (Farris 2017). Samaan aikaan kun erityisesti Pohjoismaat on usein nähty viattomina poikkeuksina, jotka eivät perustu kolonialismille kuten monet muut Euroopan kansallisvaltiot, pohjoismainen feminismi ja tasa-arvopolitiikka ovat sivuuttaneet maahanmuuttaja- ja pakolaisnaisia sekä alkuperäiskansoja koskevat kysymykset ja nähneet vähemmistönaiset lähinnä uhreina, jotka voimaantuvat, kun heidät saadaan omaksumaan hallitseva tasa-arvoymmärrys. (Stolz 2021; Honkasalo & Hjelm 2020; Vuori 2007 ja 2009.) Tätä puhetapaa käyttävät hyväkseen maahanmuuttovastaiset ja islamofobis-

tiset aktivistit, kun he argumentoivat, että maahanmuutto ja erityisesti maahanmuuttajamiehet ovat vahingollisia naisten asemalle. (Venäläinen & Virkki 2019.) Sara Farris (2017, 73–77), joka on tutkinut sukupuolten tasa-arvon käyttöä argumenttina maahanmuuttovastaisessa politiikassa, kiteyttää että femonationalistisessa diskurssissa rasismi sukupuolistuu ja seksuaalisoituu ja seksismi puolestaan rodullistuu.

Artikkelini näyttää, miten rodullistaminen tapahtuu videoissa ennen muuta tunteiden ja affektien esittämisen kautta. Niistä ei juurikaan suoraan puhuta. Siinä missä tunteet voidaan ajatella sanallistettaviksi ja siten ainakin osittain tiedostetuiksi, affektin käsite viittaa erityisesti ruumiillisesti koettuihin tunteisiin, reaktioihin ja tuntemuksiin, joille ei välttämättä löydy sanallista vastinetta. Tunteiden ja affektien erottaminen on käytännössä kuitenkin empiirisessä analyysissä hankalaa, ja feministiset kulttuurintutkijat käyttävät niitä usein rinnan. Oleellista on, että sukupuoli ja seksuaalisuus yhtäältä koetaan affektiivisesti mutta toisaalta niille myös annetaan kulttuurisia merkityksiä suhteessa tunteisiin. (Ahmed 2018; Koivunen 2010; Kyrölä 2017.)

VIDEOT AINEISTOINA JA NIIDEN ANALYYSIMENETELMÄT

Analysoimani videosarja koostuu viidestä videosta, joissa esitetään erilaisten seksuaalisuuteen liittyvien ”haastaviksi” nimettyjen aiheiden käsittelyä kotouttamistyön ammattilaisen ja hänen asiakkaidensa välillä. Ne on tuottanut Väestöliitto Työ- ja elinkeinoministeriön tuella.¹ Väestöliitto on suuri ja suomalaisessa kontekstissa erittäin vaikutusvaltainen kansalaisjärjestö, joka on perustamisestaan 1941 asti tuottanut erilaisia valistuksellisia materiaaleja perheestä, reproduktio-oikeuksista ja seksuaalisuudesta. Videot liittyvät hankkeeseen *Tietoa tasa-arvosta ja seksuaalioikeuksista kotoutujille*, joka kouluttaa monietnisiä ammattilaisia. Hankkeen taustalla ovat myös Opetushallitus ja Pakolaisapu, ja sitä rahoittaa osaltaan Euroopan unioni. (Tietoa tasa-arvosta epm; Sedaghat 2024.)

Videoiden aiheita ovat naisten sukuelinten silpominen, poikalapsen ympärileikkaus, pakkoavio-

1 Väestöliiton sivujen tietojen pohjalta ei voi arvioida, kuinka paljon ja missä yhteyksissä videoita on käytetty tai mikä niiden vaikutus on käytännössä ollut. En ole tätä myöskään kysynyt, sillä kulttuurintutkimuksellisen analyysin kannal-

liitot, samaa sukupuolta olevien seksuaalisuhteet, abortti, sukupuoli-identiteetit ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Ensimmäisellä videolla näiden lisäksi luetellaan myös videokerronnassa ohitettuja aiheita, kuten ikärajat, ehkäisy ja seksiyö. Näin olen tulkitsen, että seksuaalisuus ja sukupuoli sinänsä näyttäytyvät videoissa vaikeina aiheina ammattilaisille ja heidän asiakkailleen. Osa aiheista koskee uhkina erityisesti maahanmuuttajia. Tällöin ne nimitään eksplisiittisesti väkivallaksi. Osa kysymyksistä määrittyy suomalaista yhteiskuntaa koskeviksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiksi, joita pitää puolustaa – ja joihin maahanmuuttajataustaisilla ihmisillä on, kuten jatkossa analysoin, vaikea suhde.

Videot ovat näyteltyjä. Vuoropuhelu esitetään eleillä, eikä ääntä kuulu. Juonta vie eteenpäin suomenkielisessä versiossa matala miesääni, *voice-over*, joka lukee myös välitekstit kohtausten vaihtuessa. Hänen puheensa on suunnattu videota katsovalle ammattilaiselle, jota hän myös puhuttelee sinuttelemalla. Näin hän kutsuu videoiden katsojaksi ennen muuta sellaisen ammattilaisen, joka pyrkii kehittämään omaa osaamistaan. Kertoja välittää tietoa ja esittää ammattilaiselle suoria toimintaohjeita.

Ammattilaisia on kaksi. Heistä keskeisessä roolissa on nuorehko valkoinen nainen, jolla on pitkät vaaleat, suorat hiukset ja kevyt meikki. Hän on pukeutunut farkkuihin ja valkoiseen lyhythihaiseen t-paitaan. Nainen esittää sosiaali- ja terveysalan työntekijää, jolla on oma vastaanottohuone. Hän istuu enimmäkseen työpöytänsä takana tietokoneen vieressä. Seinällä on julisteita ja ikkunalla kirjoja. Toinen työntekijä on hänen kollegansa, mustaan vartalon peittävään asuun ja hiukset kokonaan kattavaan huiviin pukeutunut valkoiseksi tulkitsemani nainen. Pukeutuminen viittaa uskontoa hartaasti harjoittavaan muslimiin, joka on kulttuurisesti rodullistettu kategoria.

Asiakkaita on kaksi, keski-ikäinen nainen ja mies. Osassa videoita he ovat vastaanotolla yksin, osassa pariskuntana. Nainen on valkoinen, ja hänellä on vaaleat, keskipitkät hiukset. Hän on pukeutunut kiviolliseen tunikaan ja mustiin jalkoja myötäileviin housuihin. Hänet on kevyesti meikattu, ja hänellä on suurikoinen rannekello ja vihkisormus. Mies on

puolestaan tummahiuksinen ja -partainen, ja hän on pukeutunut vaaleisiin shortseihin sekä valkoiseen kauluspaitaan, jonka hihat on kääritty huolettomasti. Jalassa on mustat tennarit ja valkoiset sukat. Hänellä on vihkisormus. Miehen voi tulkita ulkoiselta olemukseltaan joko valkoiseksi suomalaiseksi tai maahanmuuttajataustaiseksi ja siten rodullistetuksi. Asiakkaat istuvat pääasiassa ammattilaisen työpöytää vastapäätä asetetuissa vierekkäisissä nojatuoleissa.

Suomalaisen yhteiskunnan ammattilaisten esittämässä vältetään siis samaistamista ammattilaisuutta johonkin tiettyyn rodullistettuun tai etniseen taustaan. Pikemminkin kahden erilaisen työntekijän valinta kuvaa maahanmuuttajatyön potentiaalista moninaisuutta ja pyrkimystä saada suomalaisten työntekijöiden rinnalle muita toimijoita. Tätä tulkintaa tukee se, että eräässä videossa vilahdtaa esite, jonka kansikuvassa on joukko etniseltä taustaltaan, ihonväritään, sukupuoleltaan ja habitukseltaan erilaisia työntekijöitä. Maahanmuuttaja-asiakkaiden esittämistä voi tulkita samoin pyrkimyksenä välttää jonkin tietyn, ruumiillisuudella tai ulkoasulla ilmaistun taustan korostaminen.

Ensimmäinen videoista on varustettu otsikolla *Tieto, arvot, asenteet ja tunteet*. Se kuvaa ammattilaista reflektoimassa omia käsityksiään ja tunteitaan. Videon lopussa esitellään ammattilaisen työtoveri, joka näkyy vain tässä yhteydessä sekä viidennen videon lopussa. Toisen videon aiheena on *Palveluohjaus*. Siinä ammattilaisen asiakkaana esitellään maahanmuuttajanainen, joka on ensikäynnillä hänen luonaan. Kolmannessa videossa mies ja nainen ovat ammattilaisen vastaanotolla avioparina. Videon otsikkona on *Haitalliset perinteet*. Neljäs video on otsikoitu *3K-menetelmäksi*. Väliteksti avaa otsikkoa: *Kunnioitus-Kuuntelu-Kysyminen-menetelmän käyttö mahdollistaa arvostavan keskustelun silloin, kun sensitiivinen aihe on otettava puheeksi*. Ammattilaisen vastaanotolla on tälläkin kertaa aviopari. Viimeisessä videossa asiakkaana on mies yksin. Video käsittelee *uhkaavia tilanteita* ja *ilmoitusvelvollisuutta* eli konfliktia työntekijän ja asiakkaan välillä.

Tieto paikantuu videoilla sekä *voice overin* lukemaan tekstiin että ammattilaiseen, joka jakaa sitä

ta on oleellista, mikä on mahdollinen – tai jopa kulttuurisesti ensisijaistettu tapa – käsitellä aihepiiriä.

asiakkaille suullisesti ja materiaalien objektien, kuten esitteiden, kirjojen ja ammatillisten havain-
tovälineiden, avulla.

Analyysini on diskurssianalyttinen ja luonteeltaan kulttuurisia merkityksiä purkava. Diskurssit eli kulttuuriset puhuvat ohjaavat tapaamme ymmärtää ja representoida eli esittää asioita, vaikka emme niitä arjessa useinkaan tunnista yhteisesti jaetuiksi tulkinnoiksi vaan asioiden tilaksi. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016; Vuori 2001, 79–84.) Väitän, että videoiden tekstuaalista ja visuaalista narratiivia lähilukemalla (Bacon 2000; Pöytä 2015; Pajala epm.) saan esille jotakin sellaista, mikä kuvaa suomalaisen yhteiskunnan käsityksiä ammatillisuudesta, valtaväestön ja maahanmuuttajien suhteesta ja kotouttamistyöstä. Näkökulmani on kriittinen – luen siis videota ikään kuin vastakarvaan, institutionaalista yleisön paikkaa vastustaen (Rojola 2004, 36–43). Tässä tapauksessa se tarkoittaa sitä, että kieltäydyn ottamasta videoiden tarjoamaa katsojan paikkaa, joka ohjaa samaistumaan ammatillaisen työssään kohtaamiin vaikeisiin tilanteisiin ja ottamaan vaarin videolla esitetyistä neuvoista. Luen videoita tekstinä, joissa tullaan esittäneeksi paljon sellaista, mikä ei ole tarkoituksellista ja haluttua.

Analyysin kohteena on ennen muuta näkökulman asettaminen eli fokalisaatio. Tämä tarkoittaa sekä sen analysoimista, mihin kameran ja tekstikerronnan näkökulma kulloinkin kohdistuu, että sen pohtimista, kenen näkökulmasta kerronta kokonaisuudessaan rakentuu ja millaisen kuvan se tarjoaa maailmaan. Jälkimmäistä on nimitetty ideologiseksi fokalisaatioksi. (Bacon 2000, 23–33; Bal 1997, 142–161; Rimmon-Kenan 1991, 92–109; Vuori 2001, 116–120).

Analysoin videoesityksen kertomuksellisia ja audiovisuaalisia yksityiskohtia. Käytännössä tein analyysia niin, että katsoin videoita kohtausta kohtaukselta kirjoittaen samalla siitä, mitä kuvassa kulloinkin näkyy ja mitä kertojan ääni sanoo. Kirjoitin yksityiskohtaisen ja kronologisesti etenevän kuvauksen. Kiinnitin huomiota henkilöahmojen toimintaan, kuvasommitteluun, leikkauksiin, kameran liikkeeseen ja ääneen (Bacon 2000; Pajala epm.; Bordwell & Thompson 2010). Käytän katkelmia näistä kuvauksista viedäkseen analyysia eteenpäin ja antaakseni lukijalle mahdollisuuden arvioida tulkintojani. Suorat lainaukset kertojan äänestä ja kuvassa

näytetyistä teksteistä on merkitty kursiivilla. Lopulta rakensin analyysin rikkomalla kronologian. Analyysi etenee videoiden keskeisten toimijoiden – ammatilaiden, asiakkaiden, kertojan äänen ja valistavien tekstien – kuvauksen kautta.

Analyysi on luonteeltaan kuvailevaa ja vien lukijani sen avulla videokerronnan sisään, ikään kuin katsojaksi. Vaikka edellä esittämäni teoreettiset ja metodologiset näkökulmat ohjaavat analyysia, en tuo seuraavissa luvuissa videoiden kuvauksen rinnalle muita ääniä enkä viittaa kirjallisuuteen. Sen sijaan teoria ja käsitteet ovat mukana jälleen, kun teen loppuluvussa yhteenvedon ja keskustelen analyysin tuloksista. Kulttuuristen esitysten teoreettisesti informoitu ja kriittinen kuvaus havahduttaa parhaassa tapauksessa näkemään asioita uudesta perspektiivistä – juuri siinä on kulttuurintutkimuksellisen analyysin voima.

AMMATTILAISTEN JA ASIAKKAIDEN HAASTAVAT KOHTAAMISET VIDEOLLA

Kuvaan seuraavaksi, miten ammattilainen, naisasiakas ja miesasiakas esitetään asiakastilanteiden vuorovaikutuksessa. Analyysin keskiössä ovat seksuaalisuutta koskeva tieto sekä vuorovaikutuksessa esitetyt tunteet. Tämän jälkeen analysoin sitä, miten suomalaista yhteiskuntaa koskeva tieto rakentuu kertojanäänien ja kuvassa esiintyvien erilaisten tekstuaalisten objektien, kuten välitekstien, esitteiden ja opaskirjojen, välityksellä videoiden viidenneksi ”päähenkilöksi”.

AMMATTILAINEN LUO VUOROVAIKUTUSTA JA HALLITSEE TUNTEENSA

Ensimmäinen video keskittyy ammattilaiseen. Kertoja aloittaa: *Ammatillisessa työssä on tärkeää käsitellä omaa suhtautumista, ajatuksia ja omaa arvoa maailmaa ennen asiakkaan kohtaamista.* Kuvassa ammattilainen selaa seksuaalisuuteen liittyviä sanoja korteilta ja katsoo itseään peilistä. *Millaisia tunteita sinulla herää, kun keskustellaan seksuaalioikeuksiin liittyvistä arvokysymyksistä,* kysyy kertoja. Ammatillisessa mahdollisesti heräävät tunteet näkyvät tämän kasvoilla ja kehossa vakavuutena ja keskittymisenä tiedon käsitteelyyn.

Sama vakava tunnesävy säilyy ammattilaisen kuvauksessa lähes rikkoutumatta koko videosarjan läpi (Kuva 1).

Ammattilaisen innostuessa hänen kehonkieleensä näkyy enemmän eloisuutta, kuten silloin kun hän puhuu naisasiakkaalle seksuaalisuudesta ja kirjaa tälle fläppitaululle *tulevaisuuskarttaa*. Näin myös silloin, kun hän sanallistaa kertojan äänen hankaliksi määrittelemiä tilanteita kolmannen videon lopussa:

Väliteksti vie kohti tapaamisen loppua: *Kotouttavassa työssä tavoitteena tulee olla haitallisten perinteiden ennaltaehkäisy*. Ammattilainen ohjautuu käsivarret pöytään nojaten asiakasparia kohti vilkkaasti puhuen, kun kertoja jatkaa, että *riskien tunnistaminen, puheeksi ottaminen ja samanaikainen asiakkaan luottamuksen säilyttäminen on kuitenkin haastavaa, mutta välttämätöntä*.

Ammattilaisen eleetön vakavuus purkautuuikin juuri lyhyissä kohtauksissa, joissa kertoja neuvoo ammattilaista aktiiviseen vuorovaikutukseen. Neljännellä videolla kuva näyttää ammattilaista, joka puhuu käsillään, kun kertoja sanallistaa:

Ollaksesi aktiivinen kuuntelija on sinun jätettävä sivuun omat ennakkokäsityksesi. Tavoitteesi on ymmärtää, millaisessa tilanteessa asiakkaasi itse kokee olevansa. --Tehtäväsi on auttaa kuuntelemalla, pohtimalla, tarkentamalla ja asettumalla asiakkaan asemaan. Keskity kuuntelemiseen koko olemukselasi.

Positiivinen kehollinen elehdintä ei juurikaan heijastu ammattilaisen kasvoille. Hymy nähdään vain kohtauksissa, jossa hän hyvästelee naisasiakkaan tai juttelee toisen ammattilaisen kanssa työpaikan kahvihuoneessa. Toisaalta ammattilaisen kasvoilta ei myöskään heijastu negatiivisia tunteita edes silloin, kun kertojanääni nostaa esiin konfliktin työntekijän ja asiakkaan välillä, kuten viidennessä videossa. Väliteksti johdattaa: *Keskustelu seksuaalioikeuksista voi herättää asiakkaassa niin voimakkaita tunteita, että työntekijä kokee tilanteen pelottavana tai jopa uhkaavana*. Siinä missä työntekijä on kaikissa aiemmissa videoissa kuvattu affekteiltaan pikem-

minkin viileänä, asiallisena ja toisen tunteita tyyneesti tarkkailevana, ja tunteet ovat näkyneet hänen käytöksessään vain kuuntelevasti kallellaan olevana päänasentona, väliteksti kohdistaa huomion nyt hänen mahdollisiin voimakkaisiin negatiivisiin tunteisiinsa. Videokerronnassa nämä tunteet eivät kuitenkaan näy millään tavalla, ennen kuin työntekijä loppukohtauksessa puuttuu miesasiakkaan käytökseen. Väliteksti neuvoo: *Älä provosoitu, äläkä väistä puheenaihetta*. Provosoitumisen voi ajatella affektiksi, jossa vuorovaikutuksen osapuoli reagoi voimakkailla tunteilla toisen ilmaisemiin voimakkaisiin tunteisiin. Näitä voimakkaita tunneilmaisuja ei pelon lisäksi ole sanallistettu, mutta videon teema *uhkaavat tilanteet* viittaa asiakkaan potentiaaliseen vihaisuuteen, vihaan ja väkivaltaan. Videolla on niiden vuoro, kun mies silppuaa taskusta ottamansa perhevalokuvan ja heittää sen palaset ilmaan. Kertoja neuvoo: *Jos keskustelu syystä tai toisesta kärjistyy, voit keskeyttää tilanteen. Sano asiakkaalle, että aggressiivinen käytös ei ole ratkaisu*. Työntekijälle esitetty ohje tunteiden käsittelyyn onkin puhe, jolla hän sanallistaa asiakkaan tunteet aggressiiviseksi käytökseksi. Työntekijä istuu rauhallisena tuolissaan, kun kamera kuvaa, kuinka mies nousee ylös. Ammattilaisen edessä näkyy miehen nyrkki, joka iskee pöytään. Työntekijä reagoi nousemalla ylös ja nostamalla kätensä hallitusti suojakseen.

Nähtävissä on jännite ensimmäisen ja neljän muun videon välillä siinä, miten ammattilaista kuvataan. Ensimmäinen video kuvaa ammattilaisen reflektoivana, tiedonhaluisena, tuntevana ja näin ollen potentiaalisesti oppivana ja muuttuvana. Kaikissa muissa videoissa hänet esitetään tilanteisiin taitavasti reagoivana ja ammattimaisena työntekijänä, joka ei ilmaise tunteitaan vuorovaikutuskumppaneilleen.

NAINEN ON ESTYNYT JA VAIKENEE

Asiakasnainen esitellään toisella videolla, joka kuvaa hänen ensikäyntiään ammattilaisen luona. Alussa he istuvat vastakkain.

Väliteksti ja kertojaääni toteavat, että *dialogisuus ammattilaisen ja maahan muuttaneen asiakkaan välillä tarkoittaa avointa ja suoraa keskustelua, jossa*

tavoitellaan yhteistä ymmärrystä. Kertoja korostaa ohjauksen *luottamuksellista ja myönteistä* ilmapiiriä, kun työntekijä näyttää tietokoneelta palvelujen yhteystietoja. Ammatilainen puhuu elehtien, ja asiakas puolestaan nyökkäilee ja sanoo jotakin myötäsukaisesti. Kertoja neuvoo ammatilaista rakentamaan tietoisesti *luottamuksellista ja avointa ilmapiiriä, havainnoiden herkästi asiakkaiden reaktioita.* Lähikuva näyttää asiakkaan hienovaraisesti vaihtuvia ilmeitä.

Varovaisesti keskustelevalksi kuvattu asiakas muuttuu sulkeutuneeksi, kun ammatilainen ottaa esiin *vaietut aiheet:*

Asiakas katsoo vinosti, varautuneen oloisesti alas päin, kun taas ammatilainen puhuu eloisesti. Kamera kuvaa pöytää, jolta ammatilainen poimii käteensä siteitä, kuukautiskupin, kohtua, munasarjoja ja emätintä sekä penistä kuvaavan anatomisen mallin. *Sukupuoli-identiteetistä ei monessa ympäristössä puhuta, toteaa kertoja ja jatkaa, että samoin intiimielämään liittyvät ongelmat, lapsettomuus tai abortti ovat haastavia aiheita henkilölle, jonka vakaumus tai aiempi elämä ovat estäneet tiedonsaannin ja keskustelun asioista.* Ammatilainen tarttuu peniksen malliin ja katsoo sitä vakavana. Asiakas yllättyy, sulkee silmänsä ja laittaa kätensä kasvojen eteen. (Kuva 2.)

Ammatilaisten ja asiakkaan vuorovaikutus näytetään toisella videolla kahden naisen välisenä keskusteluna, joka sujuu hyvässä yhteisymmärryksessä, kunnes työntekijä ottaa puheeksi seksuaalisuuden ja sukuelimet. Vastaanottavainen nainen muuttuu torjuvaksi. Loppuvideolla hän kuitenkin jälleen rentoutuu, kun ammatilainen kirjaa hänelle elämäntilannetta Suomessa sekä tämän jälkeen lasten syntymät. Loppukohtauksessa naista kuvataan takaapäin vastaamassa ammatilaisten kysymyksiin. Hän nyökkäilee ja puhuu aiempaan verrattuna suorastaan innokkaasti.

Naisen kuvaus muuttuu radikaalisti kahdella videolla, joissa hänet nähdään asioimassa yhdessä miehen kanssa. Näissä häntä ei nähdä puhumassa kertaakaan. Sen sijaan häntä kuvataan toistuvasti

samoin kuin kohtauksessa videolta *Haitalliset perinteet*, jossa puhutaan pakkoavioliitosta:

Kamera kuvaa pariskuntaa läheltä. Nainen istuu liikkumatta ja lähes ilmeettömänä mutta vilkaisee kuitenkin ammatilaiseen päin, kun taas mies tekee suullaan torjuvan eleen ja kääntyy hieman pois päin. Kuva siirtyy erikoislähikuvaan naisen kädestä ja vihkisormuksesta samalla kun kertoja puhuu häpeästä, jota poikkeava käyttäytymisen tuottaa koko suvulle: *Tätä häpeää pyritään estämään rajoittamalla ja kontrolloimalla käyttäytymistä sekä rankaisemalla vääränlaisesta käytöksestä.* Puolilähikuvassa ammatilainen nyökkäilee vakavana ja näyttää kuuntelevan miestä. Kun kertoja toteaa, että *kontrolli ja väkivalta voi kohdistua myös miespuolisiin osallistujiin*, mies osoittaa erikoislähikuvassa sormustaan ja seuraavassa kuvassa naisen sormusta samalla kun hän puhuu iloisena näköisenä ja levittää kätensä. Kertoja jatkaa: *Mutta se voi liittyä myös muuhun kuuliaisuus- ja velvollisuussuhteeseen, jolla pyritään takaamaan oma ja perheen hyvinvointi.* Kertojan ääni ja miehen puheen sisältö sulautuvat yhteen; mies ikään kuin selittää norveja omasta näkökulmastaan. Samaan aikaan nainen reagoi miehen puheeseen ravistamalla kahdesti torjuvasti päätään ja vilkaisemalla yläviistoon – kuin ravistellen miehen sanomaa ja norveja itsestään pois päin. Muutoin hän istuu lähes liikkumatta ja katsoen pois päin sekä miehestä että ammatilaisesta. (Kuva 3.)

Riippumatta puheenaiheesta nainen kuvataan toistuvasti istumassa kädet sylissä, silmät alas luotuna ja vain olkiaan vähän liikuttaen tai satunnaisesti nopeasti mieheen vilkaisten. Kun kertoja opastaa ammatilaista, että *tehtäväsi on auttaa kuuntelemaan, pohtimalla, tarkentamalla ja asettumalla asiakkaan asemaan*, nainen istuu tässä tutussa asennossa. Äkkiä hän kuitenkin kääntää neljästi katseensa mieheen, kahdesti ammatilaiseen päin ja takaisin syliinsä, samalla kun hän huokaa syvään. *Huomioi, että sensitiivisessä vuorovaikutustilanteessa pienilläkin ilmeillä ja eleillä on merkitystä*, toteaa kertoja. Naisen toiminta siis heijastaa ammatilaisten näkökulmaa, jonka mukaan miehen toiminta on ongelmallista ja nainen hakee tukea ammatilaiselta.

Kamera kuvaakin naista asiakkaana tavalla, joka myötäilee ammattilaisen näkökulmaa: nainen näytetään tämän silmin yhtäältä tuottamassa kuvaa onnistuneesta vuorovaikutuksesta, toisaalta luomassa kuvaa miehestä, jonka suhde naiseen on syvästi problemaattinen. Nainen ei katso alaviistoon syliinsä ja vaieten ensisijaisesti siksi, että ammattilainen nostaa esiin ”hankalia” aiheita, vaan siksi, että hän välttelee miehen reaktioita. Vähäeleisillä vilkaisuillaan hän hakee ammattilaiselta tukea, varsinkin kun pariskuntaa esittäviä videoita lukee aiemmin analysoitua naisen ja ammattilaisen kohtaamista kuvaavaa videota vastaan, jossa nainen esitettiin kylläkin pidättyväisenä mutta kuitenkin vuorovaikutukseen mieluusti lähtevänä. Videot esittävät naisen ammattilaisen katseen kautta alisteisessa ja jopa uhrin asemassa suhteessa mieheen – mies ei mitenkään pyri vaientamaan naista, kuten seuraavan luvun analysista käy ilmi. Itse asiassa naisen ja miehen välille ei rakennu juuri lainkaan vuorovaikutussuhdetta. Siirrynkään analysoimaan tarkemmin miehen esitystä.

MIEHEN TUNTEET KUUMENEVAT

Kolmannessa videossa *Haitalliset perinteet* mies ja nainen ovat ammattilaisen vastaanotolla avioparina. He ovat asettuneet nojatuoleihin rinnakkain, ja ammattilainen istuu jälleen työpöytänsä takana.

Kertoja aloittaa: *Pisy rauhallisena, kerro faktat ja perustelee.* Hän jatkaa, että *kaikkein haastavimmiksi kotouttavassa työssä ovat ammattilaiset kokeneet tilanteet, joissa on otettava puheeksi haitallisiin perinteisiin luettava FGM eli naisten sukuelinten silpominen ja kunnioitavasta väkivallasta sekä pakkoavioliittoihin liittyvät kysymykset.* Kun termi selitetään, kamera siirtyy kuvaamaan lähikuvassa miestä, joka nojaa päätään käsiinsä otsa rypyssä, räpäyttää silmiään ja katsoo ammattilaiseen alta kulmain.

Miehellä on kaikissa videoissa vuoroin samantyyppinen torjuva asenne kuin tässä avauskohtauksessa – hän nojaa kasvojaan käsiinsä, heilauttaa päätään, hymähtelee, tekee kasvoillaan torjuvia tai turhautuneita eleitä ja rypistää otsaansa – vuoroin hän puhuu vilkkaasti käsillään ja näyttää eloisalta ja jopa iloisel-

ta. (Kuva 4.) Kun kertoja selittää, että *suvun harjoittama kontrolli ja väkivalta – voi liittyä myös muuhun kuuliaisuus- ja velvollisuusnormistoon, jolla pyritään takaamaan oma ja perheen hyvinvointi*, kertojan ja miehen ääni sulautuvat yhteen; mies ikään kuin selittää normeja omasta positiivisesta näkökulmastaan. Hetkeä aiemmin kertoja on ohimennen maininnut, että *kontrolli ja väkivalta voi kohdistua myös miespuolisiin osallistujiin.* Miehen potentiaalisen uhrin teema kuitenkin väistyy nopeasti. Kaikissa muissa kohtauksissa hän ruumiillistaa väkivallan uhkaa ja hänen toimintansa vahvistaa kuvaa naisesta alistettuna uhrina. Esimerkiksi kun kertojaääni selittää, että *tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisella tarkoitetaan kaikkia kulttuurisista tai muista ei-hoidollisista syistä tehtäviä toimenpiteitä, joihin liittyy naisten ulkoisten sukuelinten osittainen tai täydellinen poistaminen tai niiden vahingoittaminen jollakin muulla tavalla, mies selittää asiaa vilkkaasti ja käsiään neljästi ylhäältä alas heilauttaen.*

Neljännän videon puheenaihe on arvostava keskustelu sekä kunnioitus, kuuntelu ja kysyminen – siis lähtökohtaisesti positiivisempi teema kuin kolmannessa videossa. Tästä huolimatta mies ja hänen tunteensa esitetään yhtä negatiivisessa valossa kuin edellisessä videossa. Kertoja selittää, että *tyttöjen sukuelinten silpomisen taustalla on vanhempien ajatus lapsen edusta ja yhteisöön liittämisestä, hyväksynnästä, naisen arvokkuudesta.* Samalla ammattilainen ojentaa miehelle opaskirjaisen *Tyttöjen sukuelinten silpomisen.* Tämä vilkaisee siihen nopeasti ja antaa kirjasen edelleen naiselle. Kun kertoja jatkaa kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön selittämistä perheen maineen suojelemisella ja avioliittoon pakottamisen monilla syillä, mies puhuu ja elehtii käsillään vilkkaasti: ojentaa oikeaa kättään ammattilaista kohti, heiluttaa sitä, naurahtaa ja nostaa lopulta molemmat kädet ylös turhautuneena. On vaikea olla tulkitsematta, että kertojan samaan aikaan esittämä toteamus *ajatus on yleensä aina edistää jonkinlaista tai joidenkin perheenjäsenten etua* vihjaa miehen etuun.

Empaattiseksi kuuntelijaksi ohjeistettu työnteekijä muuttuu toistuvasti tarkkaavaiseksi ja epäileväksi, kun hän kiinnittää huomiota miehen toimintaan. Samalla hän sanallistaa tulkintojaan miehen tunteista:

Väliteksi *Kiinnitä huomiota sanattomaan viestintään* vie tilanteeseen, jossa tunnesävy vaihtuu, kun kamera zoomaa lähemmäs puhuvaa ja hymyilevää miestä, joka kuitenkin myös ravistaa kerran päätään ikään kuin kieltääkseen jotakin ja päätyy katsomaan syliinsä sekä nostamaan käden otsalleen, silmiensä peitoksi. Kertoja neuvoo ammattilaista: *Jos huomaat, että asiakkaasi kertomassa ja kehonkielessä on mielestäsi ristiriitaisuuksia, ota asia puheeksi, kerro oma huomiosi ja kysy, oletko mahdollisesti oikeassa.* Kertoja eläytyy työntekijän puheeseen: *Kun kerroit tyttäresi käytöksestä, huomasiin, että ilmeesi ja äänensävy muuttui, vaikok sanoit, että et ole vihainen.*

Viimeisessä videossa työntekijä ja mies ovat kaksin. Tunnelataus kärjistyy kohti konfliktia. Edellä kuvasin, miten työntekijä voi kokea pelottavana ja uhkaavana tilanteen, jossa asiakkaan kanssa keskustellaan seksuaalioikeuksista, koska niistä puhuminen herättää asiakkaassa *voimakkaita tunteita*. Hieman myöhemmin nämä tunteet nimetään *närkästykseksi* ja *vihaksi*, ja tunteiden luonnehdinnat pohjustavat tulevaa. Miehen potentiaalisiiin *negatiivisiin reaktioihin* suhtaudutaan aluksi kuitenkin ymmärtävästi, sillä niissä *on kyse tiedonpuutteesta ja pelosta sen suhteen, miten muu perhe, läheiset ja ympäristö reagoi*. Videon mies ei siis yksiselitteisesti edusta yhteisöä, joka kieltää seksuaalivähemmistöjen oikeudet tai olemassaolon, vaan pikemminkin tämän yhteisön kontrollin kohteena olevaa henkilöä, joka reagoi yhteisön edustamiin näkemyksiin pelolla.

Pelko muuttuu vihaisuudeksi, vihaksi ja väkivalaksi, kun miehen tunteet kuumenevat, ja hän silpuaa perhekuvan tilanteessa, jossa kertoja puhuu *oman seksuaalisen suuntautumisen mukaisesta seksuaalisuudesta*. Kertoja nimeää miehen käytöksen *aggressiiviseksi* ja neuvoo työntekijää, että jos keskustelu *syystä tai toisesta kärjistyy, voit keskeyttää tilanteen*.

Työntekijä istuu rauhallisena. Kamera kuvaa, kuinka mies nousee ylös tuolistaan ja iskee nyrkin pöytään heidän välissään. Työntekijä reagoi nousemalla ylös ja nostamalla kätensä. Mies kääntää selkensä ja astuu ovea kohti. *Tarvittaessa pois-*

tu tilanteesta tai kutsu paikalle kollega, neuvoo kertojan ääni.

Aivan kuten nainen myös mies esitetään videoissa ammattilaisen näkökulmasta. Näkökulmaa hallitsee epäily, joka kohdistuu miehen näyttämiin positiivisiin tunteisiin ja hyväntahtoiselta vaikuttavaan vuorovaikutukseen. Ammattilainen keskittyy huomaamaan miehen kertomassa ja kehonkielessä ristiriitaisuuksia, joiden takana piilee aggressio.

Tilanne ratkeaa, kun ammattilainen ei provosoitu miehen tunteista vaan puolustaa itseään ja pyytää apua. Videosarja päättyy, kun vartalon peittävään asuun ja huiviin pukeutunut kollega on astumassa sisään tyynenä. Sisällä odottaa mies tunteidensa vallassa. On miltei mahdotonta olla tulkitsematta lopputilannetta niin, että kollegan hahmossa asiakkaiden *yhteisön* edustaja astuu ratkaisemaan solmuun mennyttä vuorovaikutustilannetta. Samalla hän edustaa myös työntekijöitä, institutiota, suomalaista yhteiskuntaa ja *tietoa*, jota vailla asiakas on, ja jonka puutteen vuoksi hän ei hallitse omia tunteitaan. Siirrynkkin nyt tarkastelemaan, miten tieto esitetään videoissa kertoja äänen ja tekstin kautta.

KERTOJA VÄLITTÄÄ ARVOIHIN POHJAAVAA TIETOA VAKUUTTAVASTI

Videosarja nostaa esiin suomalaista yhteiskuntaa koskevan tiedon tavalla, joka mahdollistaa sen analysoimisen yhtenä sarjan päähenkilönä. Kertojan rauhallinen, matala ja maskuliininen *voice over* kuljettaa katsojaa kohtauksesta toiseen ammattilaiskatsojia puhuttelevien otsikkojen ja välitekstien kautta. Ääni on kuulunut jo aiemmissa esimerkeissä, koska se kietoutuu saumattomasti henkilöhahmojen kuvaukseen. Se kuljettaa kuvakerrontaa vuorotellen väliteksteihin, näytelyihin kohtauksiin ja tekstiohjeisiin, kuten kirjoin, opaskirjasiin, verkkosivuihin ja julisteisiin.

Kertojan äänellä on kaksi tehtävää. Ensiksikin se jakaa tietoa. Esimerkiksi kertoja avaa kunniaväki-valtaa seuraavasti:

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidoksissa tiettyihin maihin, etnisiin ryhmiin tai uskontoihin. Tapa näyt-

täytyy yhteisissä, joissa perheen tai suvun kunnian nähdään määrittyvän sen jäsenten käyttäytymisen, erityisesti tyttöjen ja naisten siveellisyyden kautta. Poikkeaminen hyväksytystä käyttäytymisestä tuottaa häpeää koko suvulle. Tätä häpeää pyritään estämään kontrolloimalla ja rajoittamalla käyttäytymistä sekä rankaisemalla vääränlaisesta käytöksestä. Kontrolli ja väkivalta voi kohdistua myös miespuolisiin osallisiin.

Tieto kietoutuu videoissa aina julki lausuttuihin arvoihin ja moraalisiin kannanottoihin, kuten ensimmäisen videon otsikko *Tieto, asenteet, arvot ja tunteet* kiteyttää.

Ihmisoikeuksiin kuuluu oikeus ilmaista ja toteuttaa oman seksuaalisen suuntautumisenensa mukaista seksuaalisuutta samalla kunnioittaen muiden oikeuksia. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että sama oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi, koskee kaikkia ihmisiä; naisia, miehiä, muunsukupuolisia, seksuaali- ja sukupuoliyhteisöihin kuuluvia – ihan kaikkia.

Toiseksi kertojan ääni ohjaa suoraan videoiden ammattilaista ja häneen samaistuvaa katsojaa neuvoilaan. Ennen kaikkea se ohjaa kiinnittämään huomiota asiakkaiden toimintaan ja heidän tunteisiinsa vuoroin kiinnostuneena ja hyväksyvästi, vuoroin epäilevästi ja ristiriitaisuuksia etsien. Toisinaan ääni ehdottaa ammattilaiselle, miten puhutella asiakkaita:

Keskustele siitä, mitä kuuluu hyvään elämään, mitä tarkoittaa itsemääräämisoikeus, entä oikeus perhe-elämään, oikeus omaan kehoon tai oikeus tietoon?

”En ole kuullutkaan tuosta, kertoisitko enemmän...” tai ”En ole tullut ajatelleksi asiaa tuosta näkökulmasta...”

Videot on kehystetty kotouttamiseksi, ja kotouttamisen idea on välittää tietoa, joka liittyy suomalaiseen yhteiskuntaan. Kertojan ääni myös eksplikoi, että kyse on suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen arvoista, jotka puolestaan sulautuvat yhteen videon ammattilaisen näkemysten kanssa. Sen sijaan asi-

akkaan näkemykset ja arvot heijastavat aina jotakin muuta taustaa; kulttuuriero ja ero arvoissa ja näkemyksissä on keskeinen osa kerrontaa. Videoissa ei juurikaan kuvata tilanteita, joissa ammattilainen ja hänen asiakkaansa olisivat samaa mieltä asioista. Haastaviksi nimetyt tilanteet ovatkin sellaisia, joissa asiakkaat ymmärtävät seksuaalisuuden ja siihen liittyvät oikeudet eri tavalla kuin suomalainen ammattilainen.

Suomalaisen yhteiskunnan ja ammattilaisen arvojen takana on kuitenkin vielä laajempi puhetapa, joka kehystää seksuaalisuudesta välitettyä tietoa. Videot vetoavat globaaleihin ihmisoikeuksiin:

Tarjoa kuulijoille tietoa, mutta painota yhdenvertaisia ihmisoikeuksia riippumatta siitä, mistä tämä on lähtöisin, mitä uskontoa harjoittaa tai mihin ryhmään kuuluu. – – Painota asiakkaan kulttuuria ja suomalaista kulttuuria yhdistäviä arvoja. Suhtautuessasi kunnioittavasti ja arvostavasti asiakkaan näkemyksiin, pyydä asiakasta vuorostaan kunnioittamaan sinun näkemyksiäsi asiasta. Voit kertoa, miten Suomessa on aiemmin ajateltu monista perheen arvoon tai naisen kunniaan liittyvistä asioista toisin kuin nyt.

Kaiken kaikkiaan kertojanääni edustaa auktoriteettia, joka ohjaa ammattilaista empaattisesti hyvään vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa, kuuntelemaan näiden näkemyksiä, opastamaan ystävällisesti ja puuttumaan tarvittaessa ongelmiin. Asiakkaiden tilanteeseen myötäeläytymistä kuitenkin säröyttävät neuvot, joissa ohjeistetaan ammattilaista epäilemään asiakkaiden kertomaa ja kiinnittämään huomiota ristiriitaisuuksiin heidän puheissaan ja eleissään. Tämä korostuu aiemmin analysoidussa videokerronnassa, jota luonnehtii vahvasti pyrkimys saada asiakkaat (ja aivan erityisesti miesasiakas) kiinni vahingollisista asenteista ja tunteiden valheellisesta esittämisestä.

TEKSTIT VALISTAVAT JA UHKAAVAT RANGAISTUKSILLA

Tietoa välittävät tekstit ovat niin keskeinen osa kerrontaa, että niiden voi tulkita olevan yhtä keskeisiä kuin henkilöahmot tai kertojan ääni. Tieto siirtyy

asiakkaille joko heille suunnattuina valistuksellisia teksteinä, ammattilaisen teksteistä puheeksi välittämänä tai ammattilaisen toimintaa ohjaavina asiantuntijateksteinä.

Ensimmäisessä videossa, jossa ammattilainen esiintyy yksin, kertoja kehottaa ammattilaista ottamaan selvää lainsäädännöstä ja terveysvaikutuksista, jos tämä *huomaa olevansa jyrkästi eri mieltä asiakasperheensä kanssa poikalapsen ympärileikkauksen tarpeellisuudesta*. Kamera siirtyy kuvaamaan tietoa, jota videoissa edustavat ennen muuta kuvat erilaisista painetuista esitteistä, kirjoista ja julisteista, kuten esimerkiksi *Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa*, *Seksuaalioikeudet* sekä *Uskonnot ja seksuaalisuus*. Kertoja kehottaa välittämään asiakkaalle *suomalaista yhteiskuntaa koskevaa tietoa*. Tämä tieto on sekä ajankohtaista että koskee sitä, *miten suomalainen arvomaailma ja lainsäädäntö on vuosien saatossa kehittynyt*. Ammattilainen reflektoi omia ajatuksiaan kirjaamalla niitä käsittekarttaan sekä lukemalla paksua kirjaa, samalla kun kertojan ääni kertoo kirjan mahdollisista ammatilliseen vuorovaikutukseen liittyvistä sisällöistä.

Ammattilainen opiskelee siis itse tietoa tekstien avulla, mutta ne toimivat myös tiedon välittäjinä asiakkaille (kuva 5).

Ammattilaista näytetään takaapäin, kun tämä ojentaa opaskirjan *Kysymyksiä ja vastauksia tyttöjen sukuelinten silpomisesta* miehelle, joka siirtää sen lyhyesti vilkaistuaan edelleen naisen käsiin. Pariskunnan kasvot on rajattu pois kuvasta. Kertoja vetoaa WHO:hon, joka *tuomitsee silpomisen kaikissa muodoissa, kaikissa olosuhteissa ja kenen tahansa suorittamana*.

Tekstiobjektien kautta nostetaan myös esiin aiheita, joista on haasteellista puhua. Videolla, joka käsittelee *uhkaavia tilanteita ja ilmoitusvelvollisuutta*, kamera zoomaa perä perään esitteiden kansikuviin:

Työntekijä puhuu *sukupuoli- ja seksuaali-identiteetistä*, joka on haastava tema sellaiselle asiakkaalle, jonka koko aikaisempi elämäkokemus on

perustunut seksuaalivähemmistöjen kieltämiseen, salaamiseen, tuomitsemiseen ja rankaisemiseen. Kertoja jatkaa: *Ryhmäkeskusteluissa seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puheeksi otto saattaa herättää osassa kuulijoita närkästyä ja vihaa, jolloin asian hyväksyvien on mahdotonta ilmaista mielipidettänsä asiasta*. Asiakkaan reaktioiden kuvaamisen sijaan kamera näyttää joukon esitteitä, joiden piirretyissä kansikuvissa esitetään samaa ja eri sukupuolta olevia pareja alasti tai alusvaatteisillaan hyväilemässä toisiaan tai omia sukuelimiään, sekä kortteja, joissa lukee sellaisia avainsanoja kuin *seksuaalioikeudet, kunnioittaminen, arvomaailma ja seksuaalisuus*. Kamera siirtyy kuvaamaan paksua, kovakantista ja englanninkielistä käsikirjaa, joka käsittelee ”HLBT-myönteistä pari- ja perheterapiaa”. (Kuva 6.)

Tekstiobjekteilla on videoilla kuitenkin myös muu tehtävä kuin valistuksen välittäminen. Ne toimivat ammattilaisen tukena, kun tämän velvollisuus on *puuttua tilanteeseen, jos väkivallan uhka millään muotoa realisoituu*. Tilanteessa, jossa on kerrottu WHO:n kannasta tyttöjen sukuelinten silpomiseen, kamera zoomaa *Suomen lakiin* ja sen kannessa olevaan vaakunaleijonaan. Kertoja sanoo, että *tyttöjen sukuelinten silpominen on Suomessa aina rikos*. (Kuva 7.) Lakikirja näytetään videoilla lähikuvassa kahdesti. Samasta teemasta on kyse myös toisessa kohtauksessa:

Ammattilainen osoittaa erikoislähikuvassa julistetta *Turvataidot ja lapsen keho* ja nostaa toisen kappaleen asiakkaiden lähempää tarkasteltavaksi. Hän näyttää sormellaan kuvan tyttölasta. Kun kertoja jatkaa, että *kulttuuri tai perinne ei milloinkaan oikeuta loukkaamaan seksuaalioikeuksia eikä rikkomaan lakia*, kamera on käännetty mieheen. Tämä kääntää katseensa pois, sulkee silmänsä, nojaa kädellä otsaansa ja tekee suullaan torjuvan eleen. Kuva siirtyy näyttämään puolilähikuvaa ammattilaisesta ja tämän käsistä, jotka elehtivät vilkkaasti. Hänen kasvojaan ei näy. Kun kamera kääntyy pariskuntaan, nainen vilkaisee nopeasti mieheen ja nojaa sitten takaisin tuolin selkämykseen. Kertoja neuvoo: *Mikäli sinulla herää epäily yhden tai useamman henkilön vahingoittamisesta,*

itsemääräämisoikeuden loukkaamisesta tai vapauden rajoittamisesta, kerro asiasta esimiehellesi ja toimi saamiesi ohjeiden mukaan. Tämän jälkeen ammattilainen ojentaa erikoislähikuvassa miehelle käteen lomakkeen, joka näytetään *Lastensuojeluilmoitukseksi*. Lastensuojeluilmoitus on ammattilaisen työkalu; hän voi tehdä sen *ennakoivana*, samoin ilmoituksen rikosepäilystä, toteaa kertoja. Mies ottaa lomakkeen käteensä ja lukee sitä; hänen kasvoistaan näkyy vain osa.

Videoissa esitetyt tekstiohjelmit välittävät myös tunteita kuten henkilöhahmojen kuvauskin. Usein tekstit ovat viileän asiallisia, kuten ammattilaisen lukemat tietokirjat tai tulkin tilaamisen ohjeet. Toisinaan ne – erityisesti kuvituksensa kautta – julistavat seksuaalioikeuksien iloa kuten edellä mainitut seksioppaat tai tasa-arvoa koskevien verkkosivujen kuva sateenkaarilipuista mielenosoituksessa. Toisinaan ne puolestaan kuvittavat ammattilaisen velvollisuutta vedota yhteiskunnan rankaisuvaltaan, kuten silloin kun ammattilainen nostaa lakikirjan asiakkaiden eteen tai ojentaa lastensuojeluilmoitus-lomakkeen.

LOPUKSI: RODULLISTETUT TUNTEET

Olen kuvannut, miten kotouttamisen valistuksellinen tehtävä toteutuu Väestöliiton tuottamassa videosarjassa, jossa kuvataan suomalaisen yhteiskunnan ammattilaisten ja maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamista käsiteltäessä vaikeita seksuaalisuuteen liittyviä aiheita. Olen kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, miten videot esittävät tietoa ja tietoon liittyviä tunteita. Tiedon tuottajiksi asettuvat ammattilaiset ja heidän käyttämänsä tekstit. Vaikka kertojan ääni korostaa toistuvasti asiakkaiden kuuntelua, videokerronta asettaa heidät tiedon kohteiksi. Kertojan ääni ja videokerronta ovatkin monella tapaa ristiriidassa keskenään.

Analyysini tulos on, että videoiden ammattilaiset edustavat suomalaisen yhteiskunnan globaaleihin ihmisoikeuksiin nojaavia arvoja ja asiakkaat toista, nimeämätöntä kulttuurista, joka kantaa haastavia ja potentiaalisesti väkivaltaisia tapoja ja normeja. Asiakkaiden näkemykset seksuaalisuudesta ovat problemaattisia, sillä ne eivät ole so-

puolessa suomalaisten arvojen tai globaalien ihmisoikeusperiaatteiden kanssa. Esitän, että nimenomaan tämä tekee tilanteista ammattilaisille ”haastavia” – ei niinkään se, että seksuaalisuudesta puhuminen olisi sinänsä vaikea aihe.

Tieto kietoutuu videoissa tunteisiin siten, että suomalaista yhteiskuntaa edustava ammattilainen ja häntä opastava kertoja rakentuvat ennen muuta vakaviksi, ilmaisussaan pidättyviksi ja korostetun asiallisiksi. Asiallisuus luonnehtii myös tekstejä, joihin videokerronta ulkoistaa ammattilaisen tietoa ja tunteita. Toisaalta videoilla näytetyt tekstit välittävät erityisesti kuvitustensa kautta myös positiivista ja iloista sanomaa seksuaalisuudesta. Tämä on silmiinpistävää silloin, kun kuvataan suomalaisen yhteiskunnan suhtautumista sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuteen. Homonationalismin käsitteen avulla on analysoitu, kuinka eroa ”meidän” ja ”muiden” kulttuurien ja yhteiskuntien välille rakennetaan suhtautumisella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin (Puar 2007). On syytä muistaa, että videoilla konfliktin ammattilaisen ja miesasiakkaan välillä viriää tilanteessa, jossa mies reagoi ammattilaisen puheeseen *kaikkien* seksuaalioikeuksista ja tasa-arvoisesta avioliittolaista. Homonationalistien puhettavan mukaisesti suomalaisen yhteiskunnan normatiiviset asenteet kuvitellaan yhtenäisiksi. Ne samaistetaan ammattilaisen asenteisiin, jolloin ei ole mahdollista, että ammattilainen suhtautuisi sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin tasa-arvokysymyksiin kielteisesti tai jättäisi ne ottamatta puheeksi.

Tekstit kuvittavat myös tilanteita, joissa ammattilaisen tehtäväksi asettuu *puuttuminen* asiakkaiden toimintaan ja heidän edustamaansa mahdolliseen väkivallan uhkaan, kuten sukuelinten silpomiseen tai kunniaväkivaltaan. Tulkiten, että lakikirja tai lastensuojeluilmoituslomake ulkoistavat videokerronnassa ammattilaisen tällaisessa tilanteessa kokemat vaikeat ja ristiriitaiset tunteet, jolloin hänen neutraali viileytensä ei karise.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kuvauksessa korostuvat toisenlaiset tunteet, jotka myös esitetään vahvasti sukupuolittuneina. Naisasiakas suhtautuu ammattilaiseen tavalla, jota voi luonnehtia ujoksi ja pidättyväksi, mutta samalla hän hakee ammattilaisesta tukea. Vastavuoroisesti ammattilainen suhtautuu häneen myötämielisesti ja positiivisesti. Miesasi-

akas puolestaan näyttäytyy vuorovaikutuksessa ammattilaisen kanssa ristiriitaisena: toisaalta hän on avoin ja hyväntuulinen, mutta hänen positiivisuutensa takana on kuitenkin mahdollisuus todellisten tunteiden kätkemiseen ja ammattilaiseen kohdistuvaan aggressioon. Kertoja neuvoo ammattilaista suhtautumaan mieheen epäillen ja etäisyyttä ottaen.

Tällaista asetelmaa voi analysoida myös suhteessa ajatukseen pohjoismaisesta naisystävällisestä hyvinvointivaltiosta, jolloin sukupuolten välisen tasa-arvon nähdään rakentuvan hyvinvointivaltion ja sen naisammattilaisten ja naisasiakkaiden väliselle siteelle. Toisaalta femonationalistisessa ajattelussa – myös sen feministisissä versioissa – on nähty rodullistetut vähemmistönaiset lähinnä uhreina, jotka voimaantuvat, jos he omaksuvat hallitsevan käsityksen tasa-arvosta. (Stolz 2021; Vuori 2007 ja 2009). Analysoimaani videosarjaa ei ehkä voi pitää avoimesti femonationalistisena, mutta se ei kuitenkaan aktiivisesti pura mahdollisuutta tämänkaltaisiin tulkintoihin. Se myös esittää maahanmuuttajamiehen vihamielisenä naisten ja tyttöjen sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksille. Toisaalta videot näyttävät toisen ammattilaisen, hartaan muslimin tavoin pukeutuvan kollegan, osana naisten välistä liittoa seksuaalioikeuksien puolesta. Tämä purkaa femonationalismia, mutta vahvistaa ajatusta naisystävällisestä hyvinvointivaltiosta.

Miehen ja naisen välille rakentuvat tunteet videoilla ovat vihjeenomaisia ja lähinnä tukahdutettuja: mies ohittaa vuorovaikutuksessaan naisen, ja tämä puolestaan vetäytyy miehestä kauemmaksi ja ilmaisee vähäeleistä pelkoa. On syytä painottaa, että asiakkaat kuvataan videolla ammattilaisen näkökulmasta, ikään kuin hänen silmiensä ja hänen tunteidensa kautta. Viileä, asiallinen ammattilaisuus osoittautuukin lopulta ulkokuoreksi, joka kätkee alle ammattilaisen potentiaalisen tunteiden kirjjon.

Olen lukenut kriittisesti videokerronnan yksityiskohtia, jotka tulkitseen maahanmuuttajia toiseuttaviksi. Videoiden pohjalta en halua väittää, että kotouttamistyö olisi rasistista, mutta analyysini näyttää, kuinka sitkeitä ja useimmiten piiloon jääviä rodullistavia puhetapoja ja representaatioita maahanmuuttajien ja suomalaisen yhteiskunnan välisten suhteiden esittämiseen liittyy. Valkoisena tutkijana en välttämättä tunnista rodullistamisen

hienovaraisuutta, mutta rasismia ja rodullistamista koskevan käsitteistön ja videoiden lähiluvun avulla olen kuitenkin mielestäni saanut kiinni jotakin siitä, mikä häiritsi videoiden ensikatselussa.

Samalla kamppailen myös kriittisyyteen liittyvien toisenlaisten eettisten kysymysten kanssa. Empaattisempi lukutapa mahdollistaisi kenties samaistumisen videoiden työntekijöihin ja niihin ammattilaiskatsojiin, jotka kamppailevat arjessaan kotouttamistyön vaikeiden aiheiden, niukkojen resurssien, monimutkaisten vuorovaikutustilanteiden, jaksamisen ja omien tunteidensa ristiriitaisuuden kanssa. En vähättele sellaisten todellisten ongelmien kuin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen, pakkoavioliittojen tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien polkemisen vastaisen työn vaikeutta ja välttämättömyyttä. Nämä ovat globaaleja ihmisoikeuskysymyksiä, joita ammattilaiset kohtaavat kotouttamistyössä ja joihin heidän pitää yrittää puuttua. Tämä työ on kuitenkin vaikeaa ja edellyttää pitkäjänteistä luottamuksen rakentamista asiakkaisiin, tukea, apua ja neuvontaa, eikä yksisuuntaisella valistavalla tai ensisijaisesti rangaistuksilla uhkaavalla otteella saada aikaan muutosta. Työ vaatii nähdäkseni myös aina sellaisten ammattilaisten panosta, joilla on ymmärrystä maahanmuuttajien yhteiskunnallisista ja kulttuurisista taustoista itse niiden osallisina (Teshome 2023).

Onkin paradoksaalista, että hankkeessa, joka keskittyy monietnisten ammattilaisten kouluttamiseen vaikeissa tehtävissä, keskeinen julkinen tuotos on videosarja, jossa nojataan stereotyyppiseen esitystapaan. Tämä kertoo toiseuttavien puhe- ja esitystapojen voimasta ja sitkeydestä. Videoiden valistusta painottava näkökulma ohittaa mahdollisuuden nähdä maahanmuuttaja-asiakkaat – sekä naiset että miehet – oman elämänsä ja kulttuurinsa refleksiivisinä asiantuntijoina. He sekä tietävät asioista että kykenevät niihin vaikuttamaan.

Valitsin työkalukseni rodullistamisen käsitteen, koska se mahdollisti toiseuttamista ja etnisyyttä paremmin analyysin, jossa erot muiden ja meidän välillä paikantuvat ruumiillistuneeseen toimintaan, vuorovaikutukseen, eleisiin sekä tunteisiin. Tulkin tani mukaan videoissa tuotetaan ammattilaisesta tunteiltaan viileää valkoista samalla kun maahanmuuttaja-asiakkaita rodullistetaan ja sukupuoli-

tetaan tunteiltaan estyneeksi ja ne pakon edessä tukahduttavaksi maahanmuuttajanaisiksi ja tunteiltaan helposti kuumenevaksi maahanmuuttajamieheksi. Molemmat ovat monella tapaa tuttuja kulttuurisia tapoja esittää rodullistettuja, ei-valkoi- sia tai ei-länsimaisia ihmisiä.

Sara Ahmedin (2018, 9) mukaan tällaiset rodullistetut tunteiden representaatiot ovat tarttuvaa. Niitä tuotetaan yhä uudestaan erilaisissa arjen tilanteissa ja kulttuurisissa esityksissä, ja ne ohjaavat sitä, millaisin tuntein ”toisiin” suhtaudutaan. Tunteet eivät *ole*, ne *tekevät*. Ne eivät myöskään ole yksilöllisiä vaan syvästi sosiaalisia. Analyysini valossa ne luovat nähdäkseen ennen muuta naisuhriin kohdistuvaa uhriuttavaa myötätuntoa ja sääliä, jotka ehkäisevät hänen näkemistään kykenevänä toimijana, kun taas mieheen ne luovat sosiaalista etäisyyttä sekä häneen kohdistuvaa pelkoa, epäluuloa ja inhoa, joka estää luottamuksen rakentamista.

Videoissa tuotetaan normatiivista valkoisuutta, johon maahanmuuttajia verrataan. Maahanmuut-

tajien kanssa tehtävä sosiaali- ja terveysalan kotouttamistyö määrittynyt uhrien pelastamisena ja vääränlaisten muuttajien kontrollointina. Tämänkaltaista kotouttamistyötä luonnehtii stereotypisoiva yleistäminen sekä ongelmien ratkaisun etsiminen toisten puolesta. (Mikkonen 2023.) Ammattilaisen valkoisuus jäi kuitenkin nimeämättömäksi, näkymättömäksi ja artikuloimattomaksi taustaksi – valkoiseksi viattomuudeksi (Wekker 2016). Se oli tunnistettavissa vasta ”toisten” esityksen pienten yksityiskohtien lukemisen kautta.

Jaana Vuori, YTT, dosentti, toimii sukupuolentutkimuksen professorina Itä-Suomen yliopistossa. Hän on kiinnostunut kotouttamisesta ja siitä, miten erilaisissa kotouttamistyön opastavissa materiaaleissa kuvataan suomalaista yhteiskuntaa erityisesti sukupuolen, seksuaalisuuden ja perheen teemojen kautta. Muita hänen tutkimusalueitaan ovat asioimistulkkaus sekä vanhemmuus.

AINEISTO

Seksuaalioikeudet kotouttavassa työssä videosarja:

1/5 Tieto, asenteet, arvot ja tunteet

2/5 Palveluohjaus

3/5 Haitalliset perinteet

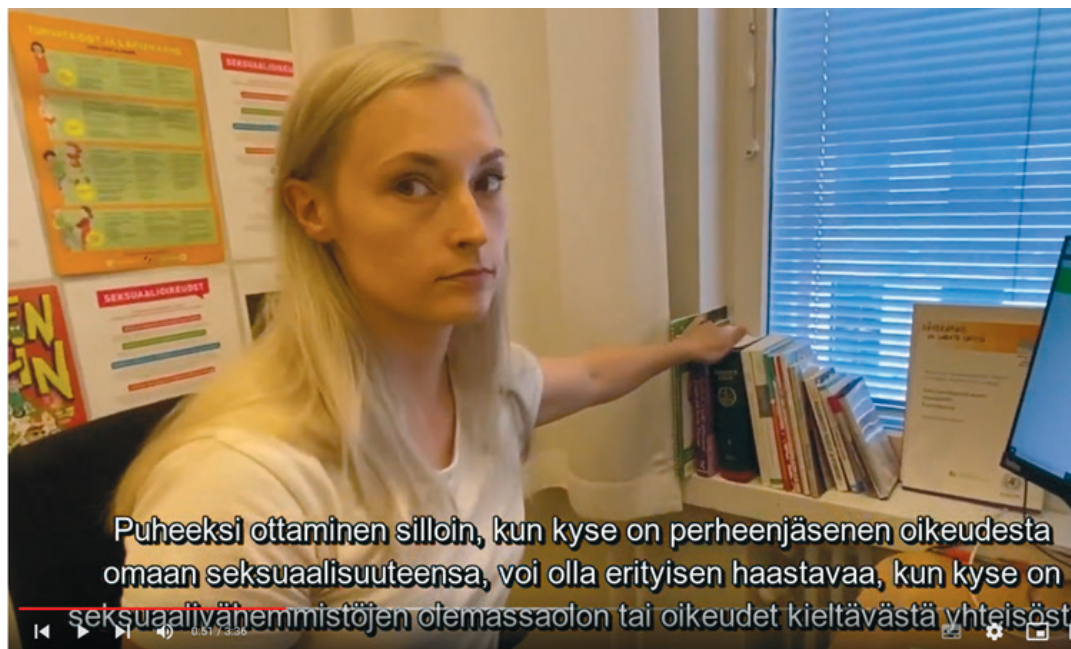
4/5 3K-Menetelmä

5/5 Uhkaavat tilanteet ja ilmoitusvelvollisuus

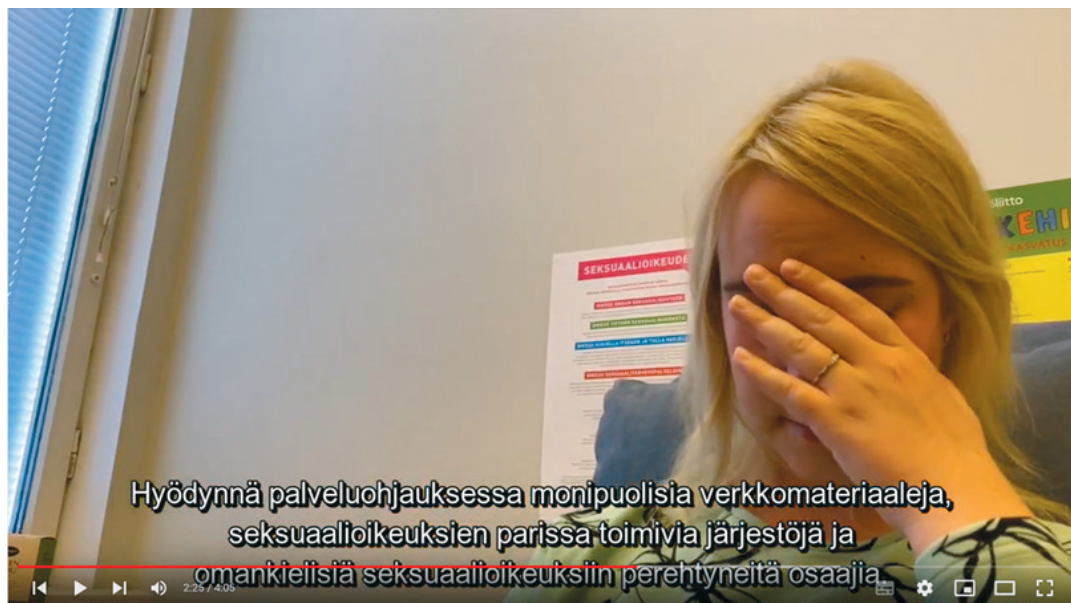
Tuottaja: Väestöliitto. Toteutus Pop-Guru Oy 2020. Videoissa lähteinä ja kuvitukse- na on käytetty seuraavia verkkosivuja: www.kotouttaminen.fi, www.vaestoliitto.fi, www.yhteiskuntaorientaatio.fi, www.thl.fi, www.ihmisoikeusliitto.fi, www.vigorhanke.fi sekä www.hyvakySYMYS.fi. Videot on julkaistu osoitteessa <https://www.vaestoliitto.fi/maahanmuuttajat/seksuaalioikeuksista-kotoutujalle/tasa-arvo-ja-seksuaalioikeudet-tase2-hanke/seksuaalioikeudet-ja-kotoutuminen/>. Taustatietoa hankkeesta <https://www.vaestoliitto.fi/maahanmuuttajat/seksuaalioikeuksista-kotoutujalle/tasa-arvo-ja-seksuaalioikeudet-tase-hanke/>. Videoista on olemassa ruotiksi ja englanniksi puhutut ja tekstitetyt versiot. (Haettu 17.1.2024.)

KUALIITE

Kuva 1: Video Uhkaavat tilanteet ja ilmoitusvelvollisuus. 0:51.

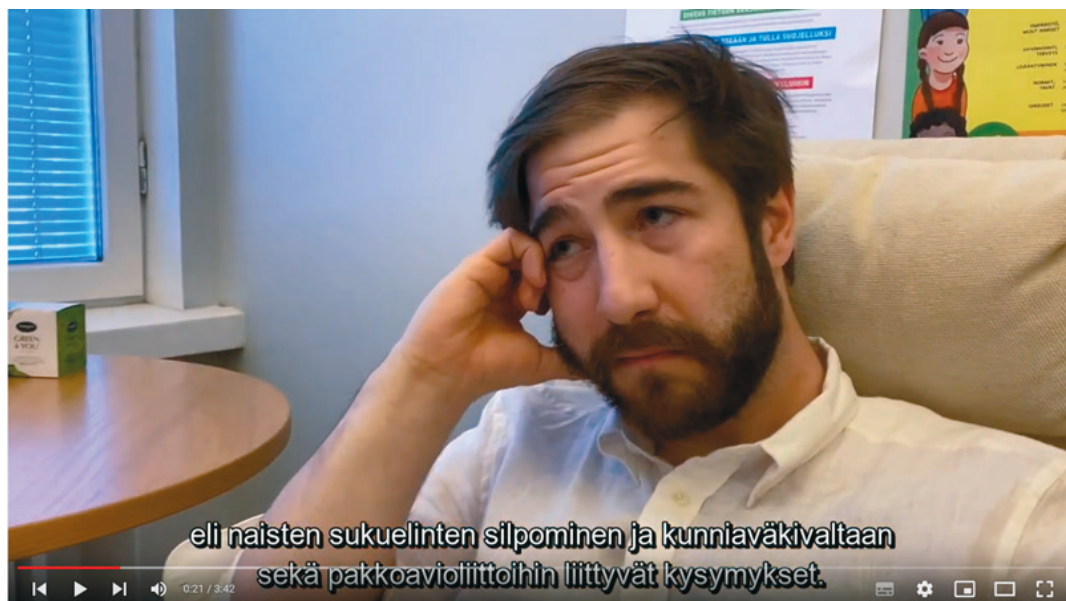
Kuva 2. Video Palveluohjaus, 2:25

Kuva 3. Video Haitalliset perinteet 1:20

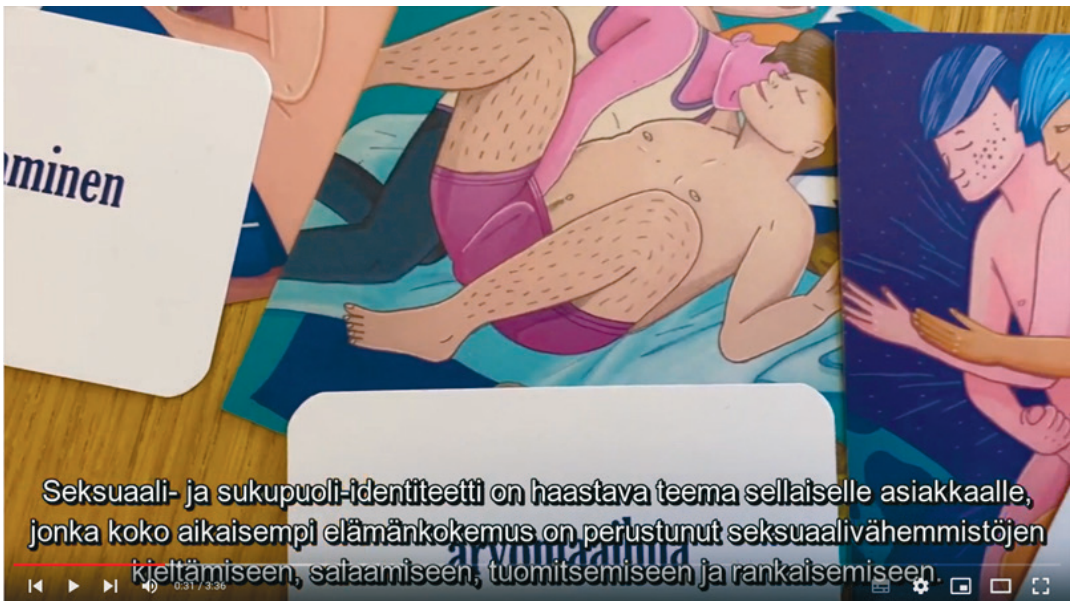
Kuva 4: Video Haitalliset perinteet. 0:21

Kuva 5. Video 3K-menetelmä. 1:01

Kuva 6. Video Uhkaavat tilanteet ja ilmoitusvelvollisuus. 0:30

Kuva 7. Video Haitalliset perinteet 2:17.

KIRJALLISUUS

- Ahmed, Sara (2018) *Tunteiden kulttuuripolitiikka. (Cultural Politics of Emotion, 2004.)* Tampere: niin & näin. Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen.
- Bacon, Henry (2000) *Audiovisuaalisen kerronnan teoria.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Bal, Mieke (1997) *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative.* Second edition. Toronto: University of Toronto Press. Käännös Christine van Boheemen.
- Bodström, Erna (2020) 'Wellcome to Fantasy Finland!' Integration as a Cultural Process in Information Packages of Finnish Ministries in Years 2000–2018. Helsinki: University of Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/items/c3a4c72d-9c6e-4340-b03b-44b8fd66aa6> (haettu 9.3.2024).
- Bordwell, David & Thompson, Kristin (2010) *Film Art: An Introduction.* New York: McGraw-Hill Education.
- Brubaker, Rogers (2013) *Etnisyys ilman ryhmiä.* Toim. Petri Ruuska & Jarno Valkonen. Tampere: Vastapaino.
- no. Suomentaneet Erkki Vainikkala & David Kivinen.
- Farris, Sara (2017) *In the Name of Women's Rights. The Rise of Femonationalism.* Durham: Duke University Press.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti.* Toim. ja suom. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Honkasalo, Veronika & Hjelm, Titus (2020) Tasa-arvo erojen tuottajana ja eriarvoisuuden oikeuttajana. Femonationalismi, turvapaikanhakijat ja media. Teoksessa Kantola, Johanna, Koskinen-Sandberg, Paula & Ylöstalo, Hanna (toim.) *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriiseistä tasa-arvon kriiseihin.* Helsinki: Gaudeamus, 93–112.
- Huttunen, Laura (2005) Etnisyys. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta.* Tampere: Vastapaino, 117–160.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Dis-*

- kurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* Tampere: Vastapaino.
- Keskinen, Suvi & Seikkula, Minna (2021) Johdanto. Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Keskinen, Suvi, Seikkula, Minna & Mk-wesha, Faith (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa.* Helsinki: Gaudeamus, 9–21.
- Keskinen, Suvi, Mkvesha, Faith & Seikkula, Minna (2021) Teoreettisen keskustelun avaimet. Rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen. Teoksessa Keskinen, Suvi, Seikkula, Minna & Mkvesha, Faith (toim.) *Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa.* Helsinki: Gaudeamus, 45–68.
- Koivunen, Anu (2010) The Affective Turn? Reimagining the Subject of Feminist Theory. Teoksessa Liljeström, Marianne & Paasonen, Susanna (toim.) *Working with Affect in Feminist Reading. Disturbing Differences.* London: Routledge, 8–28.
- Kurki, Tuuli (2018) Immigrant-ness as (Mis)fortune? Immigrantisation through Integration Policies and Practices in Education. Helsinki Studies in Education 40. Helsinki: University of Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/items/fbba70d3-d81e-46c9-ae0a-d2bbd4fd5d36> (haettu 10.3.2024).
- Kyrölä, Katariina (2017): Feeling Bad and Precious (2009): Black Suffering, White Guilt, and Intercorporal Subjectivity. *Subjectivity* 10:3, 1–18. DOI 10.1057/s41286-017-0029-7 (haettu 10.3.2024).
- Lutz, Helma, Herrera Vivar, Maria & Supik, Linda (toim.) (2011) *Framing Intersectionality. Debates on a Multifaceted Concept in Gender Studies.* Farnham: Ashgate.
- Löytty, Olli (2005) Toiseus. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta.* Tampere: Vastapaino, 161–227.
- Masoud, Ameera (2023) Constructing the Integrateable Refugee and Immigrant through Integration Policies and Practices in Finland. Helsinki Studies in Education 177. Helsinki: University of Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/items/32c49007-c26c-425e-8de1-1f07dc6af177> (haettu 10.3.2024).
- Materiaaleja ammattilaisille (epm). Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/maahanmuuttajat/seksuaalioikeuksista-kotoutujalle/tasa-arvo-ja-seksuaalioikeudet-tase-hanke/> (haettu 16.2.2024).
- Mikkonen, Enni (2023) “Se menee erityisen kipeään paikkaan”. Sosiaalityöntekijöiden ammatillisia orientoitumisia valkoisuuteen ja rodullistaviin rakenteisiin. *Janus* 31:3, 253–271.
- Mohanty, Chandra Talpade (1988) Under Western Eyes. Feminist Scholarship and Colonial Discourses. *Feminist Review* 30:1, 61–88. <https://doi.org/10.2307/1395054> (haettu 10.3.2024).
- Pajala, Mari (epm) Audiovisuaalisen aineiston analyysi. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.* Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> (haettu 28.3.2023).
- Puar, Jasbir (2007) *Terrorist Assemblages. Homonationalism in Queer Times.* Durham: Duke University Press.
- Pöysä, Jyrki (2015) *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen.* Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Rastas, Anna (2005) Rasismi. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta.* Tampere: Vastapaino, 69–116.
- Rimmon-Kenan, Sholomith (1991) *Kertomuksen poetiikka.* Helsinki: SKS. Suomentanut Auli Viikari.
- Rojola, Lea (2004) Sukupuolen lukeminen. Feministinen kirjallisuudentutkimus. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta.* Tampere: Vastapaino, 25–43.
- Sedaghat, Hamide (2024) Miten Suomi toimii? *Helsingin Sanomat.* HS Viikko 03/2024 A, 38–40.
- Teshome, Solomie (2023) Tunnen iloa ja surua, kun yhteisössä oivalletaan, mitä tyttöjen silpomisesta seuraa. Ihmisoikeusliitto. <https://ihmisoikeusliitto.fi/tunnen-iloa-ja-suraa-kun-yhteisossa-oivalletaan-mita-tyttojen-silpomisesta-seuraa/> (haettu 1.6.2023).
- Tietoa tasa-arvosta ja seksuaalioikeuksista kotoutujille (epm). Tase-hankkeen esittely. <https://www.vaestoliitto.fi/maahanmuuttajat/seksuaalioikeuksista-kotoutujalle/tasa-arvo-ja-seksuaalioikeudet-tase-hanke/> (haettu 16.2.2024).
- Stolz, Pauline (2021) Co-optation and Feminisms in the Nordic Region: ‘Gender-friendly’ Welfare States, ‘Nordic exceptionalism’ and Intersectionality. Teoksessa Keskinen, Suvi, Stolz, Pauline & Mulinari, Di-

- ana (eds.) *Feminisms in the Nordic Region. Neoliberalism, Nationalism and Decolonial Critiques*. Cham: Palgrave Macmillan, 23–43.
- Venäläinen, Satu & Virkki, Tuija (2019) Struggles for Moral Value and the Reproduction of Gendered and Racialized Hierarchies in Online Discussions of Violence. *The Sociological Review*, 67:6, 1367–1382. DOI: 10.1177/0038026119866635 (haettu 10.3.2024).
- Vuori, Jaana (2009) Guiding Migrants to the Realm of Gender Equality. Teoksessa Keskinen, Suvi & Tuori, Salla & Irni, Sari & Mulinari, Diana (toim.) *Complying with Colonialism. Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 207–224.
- (2007) Perheen nimissä: maahanmuuttajien opastusta tasa-arvoon. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino, 129–168.
- (2001) *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnemat asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Wekker, Gloria (2016) *White Innocence. Paradoxes of Colonialism and Race*. Durham: Duke University Press.

A COOL-HEADED PROFESSIONAL MEETS INHIBITED AND HOT-TEMPERED IMMIGRANTS. KNOWLEDGE AND AFFECTS IN MIGRANT INTEGRATION GUIDANCE VIDEOS.

In the article, I analyse video materials produced to support professionals in their migrant integration work. The roles depicted in the videos are performed by actors and feature situations in which a social and health care professional representing the white ethnic majority raises various issues related to sexuality in interactions with male and female clients from migrant backgrounds. The video voice-over (narrator) explains the situations being addressed and also shares information with and advises the professional. In addition to the actors and the voice-over, important information is provided textually throughout the videos, both in the form of on-screen captions and objects such as books and leaflets featured in the scenes. Through representational analysis grounded in cultural studies, I explore the ways in which these videos depict the knowledge of the clients and professionals, as well as their affective responses to this knowledge. The videos are constructed from the perspective of a *cool-headed* and *matter-of-fact* professional, who embodies knowledge of Finnish society and the international human rights discourse. In contrast, the clients' knowledge is portrayed as *cultural* and is embodied by an *affectively inhibited* woman and a *hot-tempered* man. Ultimately, the analysis posits the cultural representation in the video series as othering and even racialising.

KEYWORDS: EDUCATIONAL MATERIALS, MIGRANT INTEGRATION WORK, RACIALISATION, SEXUALITY